

Αυτή είναι μια μικρή συλλογή αναμνήσεων του Μπακούνιν που ανακαλούνται σε διάφορες επιστολές σχετικά με τις εντυπώσεις του από τον Καρλ Μαρξ και τον Φρίντριχ Ένγκελς. Αυτά τα αποσπάσματα συλλέχθηκαν από το «Bakunin on Anarchy», εκτός από το σημείωμα σχετικά με Το Κεφάλαιο, που προέρχεται από τη δεύτερη υποσημείωση στο The Capitalist System του Μπακούνιν.

Όσον αφορά τη μόρφωση, ο Μαρξ ήταν, και εξακολουθεί να είναι ασύγκριτα πιο μπροστά από μένα. Δεν ήξερα τίποτα εκείνη τη δεδομένη χρονική περίοδο για πολιτική οικονομία, δεν είχα ακόμη απαλλαγεί από τις μεταφυσικές μου αποκλίσεις, και ο σοσιαλισμός μου ήταν απλά ενστικτώδης. Αν και μικρότερος από εμένα, ήταν ήδη ένας άθεος, ένας συνειδητός υλιστής, και ενημερωμένος σοσιαλιστής. Ήταν ακριβώς αυτή την περίοδο που είχε αναπτύξει τα θεμέλια του συστήματός του όπως είναι σήμερα. Βλέπαμε ο ένας τον άλλον συχνά. Τον σεβόμουν σε μεγάλο βαθμό για τη μόρφωσή του και για την παθιασμένη του αφοσίωση- αν και ήταν πάντα ανακατεμένη με έπαρση- στην υπόθεση του προλεταριάτου. Ανυπόμονα αναζητούσα κουβέντα μαζί του, που ήταν πάντα διδακτική και σπιρτόζικη όταν δεν ήταν εμπνευσμένη από μικροπρεπές μίσος, που δυστυχώς! ήταν πάρα πολύ συχνά. Δεν υπήρξε ποτέ καμία ειλικρινής οικειότητα μεταξύ μας- τα ταμπεραμέντα μας δεν το επέτρεπαν. Με έλεγε συναισθηματικό ιδεαλιστή, και είχε δίκιο· τον έλεγα ματαιόδοξο, ύπουλο, και πανούργο, και είχα επίσης δίκιο.

* * *

Το 1845 ο Μαρξ ήταν ηγέτης των Γερμανών κομμουνιστών. Ενώ ο αφοσιωμένος φίλος του ο Ένγκελς ήταν ακριβώς τόσο έξυπνος όσο αυτός, δεν ήταν τόσο μορφωμένος. Παρόλα αυτά, ο Ένγκελς ήταν πιο πρακτικός, και όχι λιγότερο επιδέξιος στην πολιτική συκοφαντία, στο να λέει ψέματα, και την ίντριγκα. Μαζί ίδρυσαν ένα μυστικό σύλλογο Γερμανών κομμουνιστών ή εξουσιαστών σοσιαλιστών.

* * *

Όπως του είχα πει μερικούς μήνες πριν από το θάνατό του, ο Προυντόν, παρά τις προσπάθειές του να αποτινάξει την παράδοση του κλασσικού ιδεαλισμού, παρέμεινε σε όλη του τη ζωή ένας αδιόρθωτος ιδεαλιστής, βυθισμένος στη Βίβλο, το Ρωμαϊκό δίκαιο και τη μεταφυσική. Η μεγάλη του ατυχία ήταν ότι ποτέ δεν είχε μελετήσει φυσικές επιστήμες ή ιδιοποιηθεί τη μέθοδό τους. Είχε τα ένστικτα μιας ιδιοφυΐας και είδε στα πεταχτά το σωστό δρόμο, αλλά εμποδισμένος από τους ιδεαλιστικούς του τρόπους σκέψης, έπεφτε πάντα στα ίδια λάθη. Ο Προυντόν ήταν μια αιώνια αντίφαση: μια δραστήρια ιδιοφυΐα, ένας επαναστάτης στοχαστής λογομαχώντας ενάντια στα ιδεαλιστικά φαντάσματα, και όμως ποτέ να μην είναι σε θέση να τα ξεπεράσει ο ίδιος... Ο Μαρξ ως στοχαστής είναι στο σωστό δρόμο. Έχει θεμελιώσει την αρχή ότι η δικανική εξέλιξη στην ιστορία δεν είναι η αιτία αλλά το αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης, και αυτό είναι μια σπουδαία και γόνιμη ιδέα. Αν και δεν προέρχεται αποκλειστικά από αυτόν- ήταν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό διατυπωμένη πριν από αυτόν από πολλούς άλλους- στον Μαρξ χρεώνεται που το εγκατέστησε σταθερά ως βάση για ένα οικονομικό σύστημα. Από την άλλη μεριά, ο Προυντόν κατανόησε και αισθάνθηκε την ελευθερία πολύ καλύτερα από ό,τι αυτός. Ο Προυντόν, όταν δεν είχε εμμονή με το μεταφυσικό δόγμα, ήταν επανάστατης από ένστικτο· λάτρευε τον Σατανά και διακήρυξε την Αναρχία. Πολύ πιθανόν ο Μαρξ θα μπορούσε να είχε κατασκευάσει ένα ακόμη πιο ορθολογικό σύστημα ελευθερίας, αλλά του λείπει το ένστικτο της ελευθερίας- παραμένει από την κορφή ως τα νύχια εξουσιαστής.

* * *

Ο Μαρξ, ο Ένγκελς με τις κόρες του Μαρξ Φωτ.: Wikipedia

Το Κεφάλαιο, Κριτική της πολιτικής Οικονομίας, από τον Καρλ Μαρξ. Το έργο αυτό θα πρέπει να μεταφραστεί στα Γαλλικά, γιατί τίποτα, από όσο ξέρω, δεν περιέχει μια τόσο βαθιά ανάλυση, τόσο φωτεινή, τόσο επιστημονική, τόσο αποφασιστική, και αν μπορώ να εκφραστώ έτσι, τόσο ανελέητα να εκθέτει τη σύσταση του αστικού κεφαλαίου και της συστηματικής και σκληρής εκμετάλλευσης που το κεφάλαιο συνεχίζει να ασκεί πάνω στην εργασία του προλεταριάτου. Το μόνο ελάττωμα αυτού του έργου... θετικιστικής κατεύθυνσης, βασισμένο σε μια βαθιά μελέτη των οικονομικών έργων, χωρίς να ομολογεί οποιαδήποτε λογική εκτός από τη λογική των γεγονότων – το μόνο ελάττωμα, ας πούμε, είναι ότι έχει γραφτεί, εν μέρει, αλλά μόνο εν μέρει, σε ένα ύφος υπερβολικά μεταφυσικό και αφηρημένο... γεγονός που το καθιστά δύσκολο να εξηγηθεί και σχεδόν απρόσιτο για την πλειοψηφία των εργαζομένων, και είναι κατά κύριο λόγο οι εργαζόμενοι που πρέπει να το διαβάσουν παρόλα αυτά. Η αστική τάξη δεν πρόκειται ποτέ να το διαβάσει ή, αν το διαβάσει, ποτέ δεν θα θελήσει να το

κατανοήσει, και αν το κατανοήσει ποτέ δεν θα πει τίποτα για αυτό· αυτό το έργο μην είναι τίποτα άλλο από μια καταδίκη σε θάνατο, επιστημονικά υποκινούμενη και αμετάκλητα έντονη, όχι εναντίον τους ως άτομα, αλλά εναντίον της τάξης τους.

* * *

Οι Γερμανοί εργάτες, Μπόρνστεντ, Μαρξ, Ένγκελς- ιδιαίτερα ο Μαρξ, δηλητηριάζουν την ατμόσφαιρα. Έπαρση, κακία, κουτσομπολιά, αλαζονεία και κομπασμός στη θεωρία και δειλία στην πράξη. Διατριβές για τη ζωή, τη δράση και τα αισθήματα- και πλήρη απουσία ζωής, δράσης και αισθημάτων- και πλήρη απουσία ζωής. Αηδιαστική κολακεία των πιο προηγμένων εργαζόμενων- και φανφάρες. Σύμφωνα με αυτούς, ο Φόιερμαχ είναι ένας «αστός», και ο χαρακτηρισμός ΑΣΤΟΣ! φωνάζεται κατά κόρον από ανθρώπους που είναι από την κορφή ως τα νύχια πιο αστοί από οποιονδήποτε άλλον σε μια επαρχιακή πόλη- εν ολίγοις, ανοησία και ψέματα, ψέματα και ανοησία. Σε μια τέτοια ατμόσφαιρα κανείς δεν μπορεί να αναπνεύσει ελεύθερα. Μένω μακριά τους και έχω ανοιχτά δηλώσει ότι δεν θα πάω στην Kommunistischer Handwerkerverein τους και δεν θέλω να έχω καμία σχέση με αυτή την οργάνωση.

Μετάφραση: Αιχμή